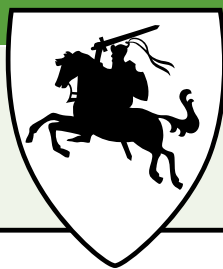

“
SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Kad valstybės 100-metis netaptų VEKS

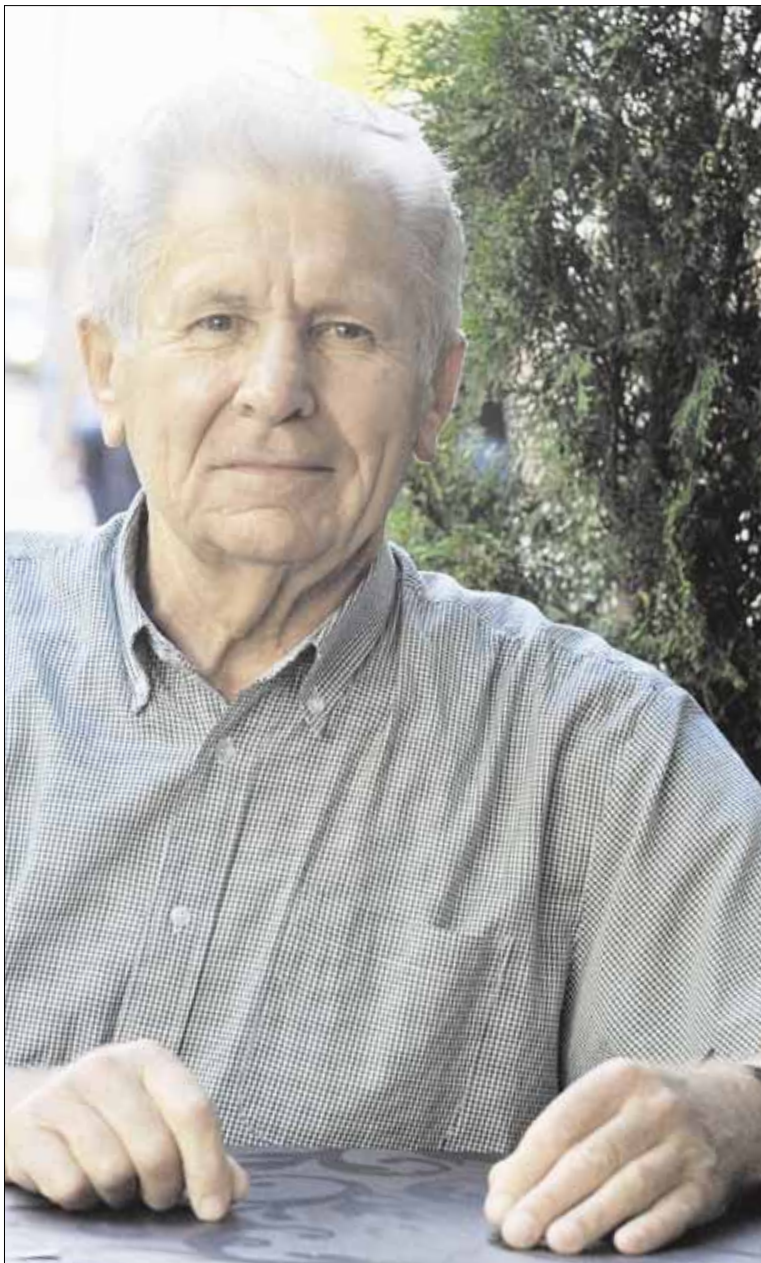
R Jaunius POCIUS
„Respublikos“ žurnalistas

2018-aisiais minėsime mūsų valstybės atkūrimo šimtmetį. Iki šios datos dar pustrečių metų, tačiau Lietuvos kultūros politikos instituto vadovas Antanas STAPONKUS baiminasi, kad valstybės jubiliejus gali vėl virsti mitingų ir koncertų paradu, kuris nieko nepaliks mūsų atmintyje. Jis teigia, kad apvali sukaktis turėtų būti puiki proga pasirūpinti visapusišku valstybės stiprinimu, Tautos moralinių ir kultūrinių vertybių išsaugojimu ir puoselėjimu.

- Institutas dabar baigia rinkti duomenis iš visų savivaldybių, kokius jos turi dėmesio vertus objektus, įprasminančius mūsų valstybės istoriją. Lietuvoje paminklų, susijusių su valstybės istorija ir laisvės gynimu, yra daug. Bet mes orientuojamės į svarbiausius. Iš to sąrašo atrinksime po 10-15 objektų, kurių savivaldybės savo jėgomis negalės atkurti. Todėl siūlysiu Vyriausybei juos įtraukti į valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimo programą, kad jie būtų sutvarkyti. Ši programa dar nėra iki galo parengta, premjero patarėjai dar vis ją pildo. Aš programoje įžvelgiu negerą tradiciją - švęsti renginiais. Bus Dainų šventė, bus plakatių, fasadinių renginių su šūkiomis, kad mes mylime Lietuvą, kad esame stiprūs. Bus pigaus demonstravimo, kuris, atvirai pasakius, nepalieka jokio didesnio ženklo nei valstybei, nei kultūrai, nei mūsų tolesniam gyvenimui. Taip atsitiko, sakykime, su Vilniaus - Europos kultūros sostinės programa. Mes už 300 mln. litų galėjome padaryti daug darbų, bet nieko neliko. Kaip pasityčiojimas iš meno yra vamzdis prie upės, dar tramplinas, atgręžtas į Edukologijos universitetą. Sakoma, kad tai reikia toleruoti, bet menas arba yra, arba jo nėra. O tie objektai kainavo daugiau kaip po 100 tūkst. litų. Juos visus reikia griauti, nes tai yra kažkoks nesupratimas. Dabar net juokaujama, Kaune statė už pusę milijono auksinį tualetą, tai jo vamzdis išlindo Vilniuje prie Neris. Žmonės tiesiog tyčiojasi iš tų dalykų. Na, Dainų šventės tikrai reikia. Bet mes būtume linkę tą svarbią datą sutikti prasmingai, kad darbai ir pastangos išliktų ilgam. Kai kuriose savivaldybėse dar tebestovi 1928 metų paminklai valstybės atkūrimo dešimtmečiui ir 1938 metų, statyti dvidešimtmečiui. Yra išlikusių paminklų Vytauto metinėms. Tie istoriniai ženklai išliko sunkiausiais okupacijos laikais. O jeigu mes toliau planuosime taip, kaip dabar, tam šimtmečiui nieko nepadarysime.

- Ką tai sako apie mūsų kultūros politiką? Kai kas mano, kad jos iš viso neturime...

- Tas pasakymas, kad valstybė neturi kultūros politikos, iš principo yra neteisingas. Ji visada yra,

Stasio Žumbio nuotr.

tik mes kartais mistifikuojame tą sąvoką. Kultūros politika yra kultūros srities įstatymai. Mūsų valstybė turi garantuoti kultūros finansavimą, bet štai čia iškyla daug klausimų. Jeigu visko finansuoti negalima, reikia nustatyti prioritetus. Tačiau kaip tai yra daroma, lemia mūsų visuomenės trūkumai ir bėdos. Mūsų valstybėje įsigalėjo vidutinybės. Žmonės peikia valdžią. Aš nemanau, kad politikai yra nusiteikę prastai dirbti, tik man atrodo, kad šiuo metu Lietuvą yra apėmęs kažkoks neįgalumas. Kad ir kur pažiūrėsi, niekas nieko neišgali. Visi sako, trūksta to, trūksta ano, mes negalime algų pakelti, mes negalime verslo išplėtoti, mes negalime rinkų rasti, negalime emigracijos sustabdyti, kuri šiomet dar didesnė negu pernai. Paklauskite politiko, kaip visa tai sustabdyti, kur priežastys. Jis nepajėgus tų dalykų suprasti. Šia prasme valstybė yra kritinėje situacijoje. Kaip sakė buvęs Vilniaus universiteto rektorius Rolandas Pavilionis, vidutinybės užvaldė visas sri-

tis. Visuomenėje atsiranda mokslo ir kultūros ignoravimas. Mūsų valstybės institucijose žmonės iš principo nesupranta, nepajėgūs yra ką nors keisti. Todėl tie sunkumai ir kyla. O tikėjimas, kad mes galime greit ką nors padaryti, yra utopija. Viskam reikia laiko. Reikia labai rimtai, atkakliai kas dieną dirbti tobulinant švietimo, mokslo programas, siekiant pertvarkos visuomenėje, formuojant pilietiškumą. Yra žmonių, kurie nori to dalyko siekti, bet tam reikia ir pinigų.

- Dažnai sakoma, kad valstybėje pinigų yra, tiktai juos reikia mokėti paimti ir racionaliai paskirstyti. Sutinkate?

- Iš dalies sutinku. Kad ir kaip šnekėsime, kultūra nežinia kiek metų finansuojama likutiniu principu. Kitų sričių biudžetai maži, o kultūros - ypač. Dabar Lietuvoje yra beveik pusantro tūkstančio dailininkų, su jais daug bendraujame. Dalis jų negali išgyventi materialiai. Jie sako, nėra lėšų, nėra rinkos, kad jie galėtų parduoti savo darbus.

O kūriniai yra nepaprastai didelės vertės. Mūsų dailininkai yra milijardinės vertės turtas, didžiulė potencialija. Pinigų kultūrai trūksta, vadinasi, reikia išryškinti prioritetes sritis. Dar tarybiniais laikais, kai nusigyvenusio kolūkio pirminkas klausdavo, kaip jam prasygyventi, prakutę specialistai patardavo prisišienauti šieno ir auginti buliukus. Taip sąnaudos bus mažiausios. Jeigu tu užsiimsi kiaulinkyste, tau reikės fermų, grūdų, technikos - kainuos daug. Tas pats yra ir čia, reikia pasirinkti, nuo ko pradėti.

► Dažniausiai mes klausome Briuselio ir, atvirai pasakius, padėtis grėsmingai prastėja

- Tai, atrodo, supranta kiekvienas. Taigi - nuo ko pradėti?

- Reikia pradėti nuo bendros politikos. Jeigu keliame valstybės išlikimo klausimą, reikia aukščiausiu lygiu įvertinti švietimą, mokslą, reikia įvertinti valstybės kultūrą, nacionalinę ekonomiką. Ir visus tuos dalykus ryžtingai tvarkyti. Bet štai klausimas, ar mes norime ką nors iš esmės tvarkyti? Dažniausiai mes klausome Briuselio ir, atvirai pasakius, padėtis grėsmingai prastėja. Kai kas pranašauja, kad mus gali ištikti Graikijos krizė, tik mums bus daug skaudžiau. Iš mūsų emigravo daug gyventojų. Graikija turi daug iškasenų, aukso, brangiųjų metalų, didžiausias kasyklas, turizmą, iš ko gauna pajamų. O Lietuva to neturi. Mes priklausome nuo savo darbštumo, išsilavinimo. Ir jeigu mes tuos dalykus pradėdame ignoruoti, nebranginame savo gyventojų, nesprenkdžiame ekonominių problemų, ko mes galime tikėtis?

- Iki jubiliejaus liko pustrečių metų. Laiko, atrodo, maris, bet kartu ir labai nedaug. Ir viskas susiję su lėšomis... Savivaldybės sako pinigų neturinčios, bet pažiūrėkite, miesteliai ir kaimeliai kokias europines aikštes išsigrindę...

- Štai ir čia yra problema. Maži miesteliai ima Europos lėšas, savivaldybėms reikia kažkokią dalį pridėti, jos įsiskolina. Mes nuvažiuojame į kokį miestelį, jis blizga žiba, o kas iš to - gyventojų juk nėra.

Taip, iki šimtmečio laiko dar yra. Bet architektai kalba, kad nei mes pastatysime Lukiškių aikštės paminklą, nei paminklą Jonui Basanavičiui, nei mes sutvarkysime Tautos namus - buvusius Profsajungų rūmus. Mes beveik nieko nepadarysime todėl, kad programai nebuvo skirta nė vieno euro. Valstybės biudžetą ištikusi tokia bėda, kad vos vos verčiasi. Mes negalime rasti pusantro milijono eurų Lietuvos laivinkystei. Šiandien važiuoju į oro uostą sutikti svečių. Per kokias penkiolika minučių nusileido gal dešimt lėktuvų. Vadinasi, kelevių yra masė. Biznį kažkas suka Lietuvoje dideliu mastu, o mes nepajėgiame to padaryti ir uždarome tą vienintelę lietuvišką aviakompaniją. Tai jūs man pasakykite, jeigu firma dirba nuostolingai, o jos vadovai gauna didžiulius atlyginimus, kaip tai gali būti?

Sako, mūsų viltis verslas. Apskritai nereiktų verslo idealizuoti, nes jis yra nepaprastai žemo profesinio lygio. Jeigu iki šiol nesukuria tokio produkto, kuris būtų visam pasauliui reikalingas, tai kuo jis užsiima? Na, gal tik lazerines technologijas turime. Mes kuriame visokius slėnius, laisvas zonas, o kompetencijos nėra. Susigalvojo kokia nors moteriškė įkurti firmą. Įsteigė, priėmė 30 darbininkų, moka jiems minimumą, o pati leidžia laiką Viduržemio jūros kurortuose. Valstybė tiems žmonėms moka pašalpas, nes jie neprasimaitina. Užuoat uždariusi tokį verslą, valstybė jį palaiko. Valstybė turi pradėti daryti tvarką. Bet pirmiausia ji visą savo nekilnojamojo turto, gamtos išteklius turi inventorizuoti ir naudoti taip, kad duotų pelno. Politikai yra užvaldę didžiulius objektus ir nenori įvesti nekilnojamojo turto mokesčio. Taip negali būti. Visame pasaulyje už tai yra mokama, tik ne pas mus. O mes klausiami, iš kur gauti pinigų.

- Išties nesinorėtų, kad valstybės atkūrimo jubiliejus ateitų ir praeitų lyg koks VEKS...

- Kol kas atrodo, kad valdžiai svarbiausia tik gražiai paminėti tą datą. Mes manome kitaip. Nors kalbą pradėjome nuo istorinio paveldo, bet iš principo istorinis paveldas neturėtų tapti minėjimo programos pagrindu. Paveldo atkūrimas - tai tik dalis programos. Istoriją reikia pagerbti, kai ką atstatyti, sutvarkyti. Bet iš esmės pastangos turi būti skirtos visoms Lietuvos gyvenimo sritims kilstelėti - ekonomikai, sveikatos apsaugai, socialinėms programoms, kad žmonės turėtų darbo, kad šimtmečiui artėjant mes matytume valstybės augimo perspektyvą ir tam augimui padėtume pamatą.

► Kaune statė už pusę milijono auksinį tualetą, tai jo vamzdis išlindo Vilniuje prie Neris

Vardan nedalomos tautos

Jonas Vėlyvis ir jo romanas „Neleisk mūsų gundyti“

Taip JAV lietuvių laikraštis „Lietuvių balsas“, kurį redagavo Vytautas Radžius, pavadino literatūrinį konkursą. Į jį, kaip žinoma, 1999 metais atsiliepė daug gerai plunksną valdančių ir šią temą išmanančių žmonių. Tai buvo slaptas konkursas - autorių pavardes buvo galima sužinoti tik susumavus konkurso rezultatus. Niekas nežinojo ir kas yra politinio istorinio romano „Neleisk mūsų gundyti“ autorius. Bet autoritetinga komisija, kurią sudarė rašytojai Vytautas Volertas, Valentinas Sveticikas, Danutė Bindokienė, Stasė Petersonienė ir Eugenijus Ignatavičius, gyvenantys JAV ir Lietuvoje, gana greitai atsirinko ir pirmajai premijai, kurios mecenatas Jonas Adomavičius, M.D., pasiūlė romaną „Neleisk mūsų gundyti“. Šio kūrinio autorius pasirodė esąs vilnietis Jonas Vėlyvis.

► Jonas Vėlyvis (1940-2014)

Tai socialinių mokslų daktaras, pedagogas ir, kaip Vincas Kudirka apie save atsiliepė - „plunksnagraužys“ - žurnalistas, periodinėje spaudoje pažėręs dešimtis solidžių straipsnių. Baigęs Vilniaus statybos technikumą, o vėliau ir Vilniaus universitetą, darbuose įvairiose srityse, rinkos ekonomiką dėstė Vilniaus Gedimino technikos universitete. Parašė 7 brošiūras, taip pat monografijas „Europos sutartis“ (2000), „Vienkiemiai Lietuvoje 1945-1989 metais“ (2000), „Veršlas“ (2001). Šių metų sausį Stasio Vainiūno namuose minėjome jo 75-ąsias gimimo metines, deja, minėjome jau be jo, nors dažno čia buvusio lankytojo veide švietė J.Vėlyvio nepaprastas, sakytume, džiūkiškas gerumas. Tikrai, jis toks ir buvo, visą gyvenimą pasiaukojęs darbui, žinių kaupimui, domėjimuisi literatūra, politika ir, ko gero, ką liudija jo rašytiniai darbai, Lietuvos praeitimi. Atrodo, kad jo sukauptoje ir šviečiančioje asmenybėje slėpėsi ne tik istoriko, bet ir rašytojo talentas. Tad daugelį maloniai nustebino jo raiškiai parašytas politinis istorinis romanas „Neleisk mūsų gundyti“, kuris atsirado ne per vienus metus. Dažną mūsų tautietį

turėtų sudominti ir sujaudinti, kaip autorius sumaniai ir talentingai nupiešė didžio mūsų rašytojo Vincas Krėvės portretą tais tragiškais Lietuvai 1940-aisiais, kai Lietuvos Nepriklausomybė jo akivaizdoje buvo laidojama ir jis, kaip Lietuvos ministrų tarybos pirmininkas ir užsienio reikalų ministras jau nieko nebegalėjo padaryti, nors visomis išgalėmis su bendraminčiais stabdė šį procesą. Taigi, nuo tų dienų mus jau skiria 75 metai. Bet tai nereikia, kad tų dienų įvykiai yra nuėję į praeitį: juos turime geriau studijuoti ir pažinti matydami šiandienines didžiojo kaimyno rezgamas intrigas, jo tikrąjį veidą. Romano autorius, pasinaudodamas rašytiniais šaltiniais, o ir paties V.Krėvės kūrinių motyvais, vaizdžiai aprašo tų metų vasaros įvykius, kuriuos aršiai rezgė Sovietų Sąjungos pasiuntiniai Vladimiras Dekanozovas ir Nikolajus Pozdnjakovas, o ir jiems į pagalbą skubėję kolaborantai Justas Paleckis, Me-

čislovas Gedvilas ir kiti komunistai, kurie nematė ir nenujautė pražūtingos Lietuvai ateities. Tų vasaros dienų įvykius turėtų žinoti kiekvienas mūsų tautietis, nes tai buvo brutali jėgos demonstravimas, bandant nušluoti mažesnes valstybes, tautas, jų taikingus interesus. Atkurdamas anų dienų įvykius ir V.Krėvės išgyvenimus, J.Vėlyvis meistriškai pavaizdavo ir 1940-ųjų vasaros atmosferą.

Dar nežinodamas, kas yra tikrasis romano „Neleisk mūsų gundyti“ autorius, vertinimo komisijos narys E.Ignatavičius, jau susumavus konkurso rezultatus, rašė: „Vienintelis Jono Vėlyvio romanas, paremtas dokumentine medžiaga, kurį būtų galima pavadinti beletizuotu dokumentiniu romanu „Neleisk mūsų gundyti“, komisijos nariams tarpusavy net nepažįstamiems ir nesimačiusiems, gyvenantiems tiek JAV, tiek Lietuvoje, nesukėlė jokių dvejonų - prirta vienbalsiai...“ Ir toliau E.Ignatavi-

Elitos nuotr.

► J.Vėlyvio romanas „Neleisk mūsų gundyti“ turėtų būti perskaitytas kiekvieno lietuvių ir kad kiekvienas pajustume, kokia grėsmė 1940-ųjų vasarą užplūdo Lietuvą ir kaip tai išgyveno V.Krėvė, skausmingai reagavęs į kiekvieną Lietuvos Nepriklausomybės praradimo momentą. Tuomet ir nūdienos grėsmes, kurias jaučiame kasdien, visi suvoksime geriau

čius pažymi: „Palyginti sėkmingai susidorojama su gausia ir turtinga, tiksliai atrinkta faktine medžiaga iš sudėtingiausio Lietuvai kilpos užnėrimo ant kaklo momentų. Remiamasi laiškais ir dienoraščiais, gal net užsienio archyvų medžiaga. Iš šių sulesiotų trupinių sukuriamos įtikinamos, kone autentiškos V.Krėvės asmeninio gyvenimo scenos, įdomūs šeimyniniai santykiai su gyvybinga, nuovokiai mąstančia ramybės ir namų židinio saugotoja, mylinčia žmona Rebeka. Nuosekliai ir įtaigiai piešiami paveikslai, atskleidžiama klastos ryškėjimo, santykių vystymosi eiga su bolševikinės šėtono imperijos pasiuntiniais Dekanozovu ir Pozdnjakovu, o vėliau, artėjančiam atomazgai ir apsisprendimui, - su pačiais Kremliaus lyderiais - Molotovu ir kitais Lietuvos „gelbėtojais“. Romane apsiribota trumpu tragiškų 1940 metų laikotarpiu, veiksmas vystosi epišku tempu, kartais pasiekdamas kvapą užgniaužiančią įtampą,

pavyzdžiui, į simbolinę plotmę pakylanti ryški traukinio ratų trinkėjimo metafora, atsikartojanti su sunkių dūmų kamuojamo herojaus V.Krėvės širdies ritmu - būti ar nebūti?..“

Premijos įteikimas įvyko Čikagoje, Jaunimo centre, 2002 metų kovo 10 dieną, kai buvo minima ir Lietuvos atkurtos nepriklausomybės dvylikos metų sukaktis. Ta proga ir J.Vėlyvį raštu pasveikino Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus, palinkėdamas „ištikimos tarnystės savajai tautai telkiamiems žmonėms...“ Priimdamas premiją, jaudinančią kalbą tąkart pasakė ir J.Vėlyvis, nesitikėjęs, kaip ir V.Krėvė, kad kada nors teks įkelti koją į Jungtines Amerikos Valstijas. Beje, V.Krėvės ir J.Vėlyvio gimtines skiria tik 40 kilometrų. Ir J.Vėlyvis, turbūt geriausiai suvokdamas V.Krėvės „labai patriotinį romantiškai didybinių nusistatymą“, žavėjosi laikraščiu „Lietuvių balsas“, kuris „garbingai stovi lietuviybės išlaikymo ir Tautos nedalumo sargyboje“. Tai sakydamas, J.Vėlyvis mintimis nukeliavo ir „į V.Krėvei gerai pažįstamą ir dažnai jo lankomą netoli gimtinės esamą Perloją. Joje visą Lietuvos didybės neigimo laiką išstovėjo Vytauto Didžiojo paminklas, atsispirdamas nugriovimui net galingiausiajam tuo metu Rusijos traktoriui, pavadintam diktatoriaus Stalino vardu, kuriuo buvo bandoma Vytautą nugriauti žemėn. Taigi ant šio paminklo yra užrašas, kad Vytautas bus gyvas, kol gyvas bus nors vienas lietuvis.“ Ir baigdamas savo padėkos kalbą J.Vėlyvis tarė: „Jūsų darbai ir skelbiami konkursai tarnauja kilniam vaikų, nesvarbu, ar jie gyventų už okeanų ir kalnų, ar tik prie Baltijos krantų, dvasiniam supratimui ir vienijimui. Pasaulio lietuvių suėjimai akis į akį padeda suvokti ir atrasti bei ugdyti kilnų Tautos nedalumo jausmą. Tegul būna taip, kad Jūsų darbai taptų mūsų darbais, kad mūsų džiaugsmas - jūsų džiaugsmas, kad įvairiose šalyse gyvenantys lietuviai jaustųsi nedalomos Tautos vaikais. Dirbkime ranka rankon, jauskime vieni kitus širdis širdim.“

Vaiovas JUODPUSIS

Liepos 31 d., penktadienį, 19 val.
Piano.lt vasaros terasoje

HUELLAS. ARGENTINOS PĖDSAKAI ŠIRDY ŠVENTĖ JAUSMAMS

Solistė LILY DAHAB (vokalas, Argentina)
Instrumentinė grupė: BENE APERDANNIER (fortepijonas, aranžuotės, Vokietija)
JO GEHLMANN (gitara, Vokietija)
ANDREAS HENZE (kontrabosas, Vokietija)
TOPO GIOIA (perkusija, Argentina)

Bilietų kainos: 9-24 EUR
Bilietus ir renginius galima įsigyti visose bilietai.lt kasose, pas valandą renginio vietoje, rezervuoti telefonu 1588 (0,58EUR/min) arba tinklalapyje www.bilietai.lt

www.kristupofestivaliai.lt

Kristupo vasaros festivalis VILNIUS 2015

25%